Мах. 27

БАРВІНОК

Журнал ЦК ЛКСМУ та Республіканської Ради
Всесоюзної піонерської організації
імені В. І. Леніна для школярів молодших класів

№ 7
ЛИПЕНЬ
1972

Аркадій МУЗИЧУК

Малюнки М. КОМПАНЦЯ

ЛИПЕНЬ ДЗВОНИТЬ КОСАМИ

Житом і пшеницею,
Всякою пашницею
Степ пропах —
Липень дзвонить косами
І ляга покосами
На ланах,

В бункери комбайнів
Сипле урожайно
Не зерно — янтар
Із пшениці й житечка...
І радіє літечку
Хлібодар.

По шляху закуренім
Хліб везе не фурою
Дід Лукич —
Мчать багатосилі
МАЗИ, КРАЗИ, ЗІЛИ
День і ніч.

Мчать на елеватори,
Де, немов у кратері,
Все гуде:
Збіжжя повні ріки
Ллються у засіки —
Хліб іде!

Липень ходить селами,
Селами веселими
На зорі,
Срібно дзвонить косами,
Кличе в поле росяне
Жниварів.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

СКІЛЬКИ Ж РАНКІВ Я ПРОСПАВ...

Завтра починаються літні канікули.

Третьокласник Василько запитав у батька:

— Тату, а що я робитиму влітку?

— Відпочиватимеш і працюватимеш,— відповів батько.—Завтра поїдемо зі мною в поле. Добре?

— Добре! — зрадів Василько.

Васильків батько працював агрономом. Він вставав удосвіта і їхав у поле.

Василько крізь сон почув, як хтось доторкнувся до його плеча. Тихенько штовхає, будить. Ой, як не хочеться вставати! Але пригадав Василько, що сьогодні вони з батьком їдуть у поле. Підвівся, подивившись довкола. Надворі ще темно. На небі зірки сяють, а на сході червоніє.

Василько вмився, поснідав з батьком. Ось вони вже й на подвір'я вийшли. Василько показує на рожеве небо на сході й питає:

— Тату, що воно таке? Чому небо червоне? Невже там пожежа?

Батько усміхнувся.

— А хіба ти ніколи не бачив, як сонце сходить?

— Не бачив, — відповів Василько.

— Дивись, — сказав батько. — Побачиш раз — захочеться побачити щодня.

Потім вони стояли на околиці села. Перед ними жовтіло пшеничне поле. Сонячні промені блищали в крапельках роси. В блакитному небі співав жайворонок. Василько стояв, немов зачарований.

— Ой, красиво ж, — тихо промовив він, — невже щодня так красиво?

— Щодня, — відповів батько.

— Скільки ж ранків я проспав, — з жалем промовив Василько.

СУНИЦІ ДЛЯ НАТАЛІ

У третьому класі вчиться маленька дівчинка Наталя. Вона довго хворіла. Повернулася до школи бліда, швидко втомлювалась.

Андрійко розповів своїй мамі про Наталю. Мама сказала:

— Цій дівчинці треба їсти мед і суниці. Тоді вона стане бадьорою, червонощокою... Понеси їй суниць, Андрійку...

Андрійкові хочеться понести суниць Наталі, але чомусь соромно. Він так і сказав мамі:

— Соромно мені, не понесу...

— Чому ж тобі соромно? — здивувалась мама.

Андрійко й сам не знав, чому.

Наступного дня він усе ж таки взяв з дому банку з суницями. Коли закінчились уроки, він підійшов до Наталі. Віддав їй банку і тихо сказав:

— Це суниці. Ти їж, і щоки в тебе будуть червоні.

Наталя взяла банку з суницями. І тут сталося дивне Щічки її стали червоними, немов мак. Вона ласкаво подивилася Андрійкові в очі й прошепотіла:

— Спасибі.

«Чому ж це щічки в неї стали червоними? — з подивом думав Андрійко. — Вона ще ж не їла суниць...»

Тамара КОЛОМІЄЦЬ

Малюнок І. МАКАРОВОЇ

ЛУГОВИЙ АЕРОДРОМ

За селом,
За селом
Луговий аеродром –
Величезний чорний пень,
А на ньому цілий день
Не вщуха робота:
Вирушають в білий світ
У небачений політ
Джмеляки-літаки,
Бабки-вертольоти.
Облітавши все навкруг,
Приземляються на луг.

Лиш надвечір стихне гам –
Тихо-тихо стане там.
Вертольоти й літаки
Міцно засинають.
Ліхтарята-світляки
На пеньку засяють.
Світять,
Світять поміж трав,
Скільки мають змоги –
Може, хтось заблукав,
Не знайде дороги:
– Ось він,
Ось він, за селом,
Луговий аеродром!

ШУРИК БУДЕ ФУТБОЛІСТОМ

Всеволод НЕСТАЙКО *Малюнки А. ЖУКОВСЬКОГО*

Шурик Бабенко не був героєм. Шурик був нерішучим, сором'язливим хлопчиком.

Мовчки стояв він попід стінкою у дворі й дивився, як гасають хлопці. Навіть плаксій і донощик Льоня Монькін не вважав Шурика за людину і проходив повз нього, наче повз порожнє місце.

І Шурик переживав. Страшенно переживав... Здається, все віддав би, щоб бути таким, як Ігор Дмитруха! О, Ігор Дмитруха!.. Навіть коли, після добрячої прочуханки від директорки Віри Яківни, він схиляв голову і казав: «Я більше не буду», — це в нього звучало гордо і незалежно. А як він з'їжджав по поруччю з другого поверху! Як хвацько чвиркав-спльовував крізь зуби!

А найголовніше, — як він грав у футбола! Для хлопців він був Бишовець, Сосніхін, Мунтян, Колотов і Блохін, разом узяті.

Шурик, не задумуючись, віддав би всю свою колекцію марок, щоб забити хоч один гол так, як Ігор Дмитруха. Але Шурик міг тільки мріяти про це. Грати у футбола він зовсім не вмів. Бо ніколи у футбола не грав. А футбол — це така гра, в яку сам дома грати не навчишся, тут навіть мама не допоможе. Навпаки, коли Шурик спробував поганяти м'яча по квартирі і, звичайно, ненароком розбив у книжковій шафі скло, мама м'яча забрала, порізала й викинула у сміттєпровід.

Щоправда, одного разу... Поробивши уроки, Шурик вийшов на подвір'я і, як завжди, став попід стінкою біля пожежної драбини. Хлопці саме «маталися». Було їх у дворі біля двох десятків, грали вони не однаково — хто краще, хто гірше. І щоб було по-справедливості й цікавіше, склад команд щодня мінявся. Постійними були тільки капітани — Ігор Дмитруха та Валера Галушинський. Інші хлопці розходилися подвоє. Обнявшися, вони якусь хвильку шепотілися, потім підходили до капітанів і говорили:

— Мати-бати, що вам дати: яблуко чи грушу?

— Яблуко, — казав Дмитруха, і, хто з хлопців був «яблуком», ішов до нього в команду, а «груша» котилася в команду Галушинського.

Так от, того дня хтось із хлопців не вийшов, і Льоні Монькіну не було пари. Якби це хтось інший, то посумував би і лишився в запасі. Але Льонька-Шмонька зчинив такий гвалт: «А чому я? А я хочу! А я не буду! А я не буду! А я все одно!» — що Ігор Дмитруха врешті чвиркнув крізь зуби і, вгледівши Шурика, кивнув:

— Матайся он з ним!

Льонька підскочив до Шурика і, навіть не спитавши, хоче той грати чи ні, обхопив його за плечі і лоскотно зашепотів у самісіньке вухо: «Ти гарбуз, я кавун. Ходім!» І потяг до капітанів:

— Мати-бати, що вам дати: гарбуз чи кавун?

Шурик помітив, як Льонька підморгнув Ігорю, наголошуючи на слові «кавун». Йому, звичайно, хотілося бути в команді Ігоря Дмитрухи. Але той чомусь сказав:

— Гарбуз!

Чи поспішив, чи не помітив отого підморгування.

— Будеш стопером,— кинув йому Дмитруха і побіг до центру поля. Шурик розгублено заклiпав очима — він не знав, що таке «стопер»...

Пролунав свист. Гра почалася.

Шурик стояв, і серце його тріпотіло, наче м'яч у сітці воріт. Він не міг второпати, де «наші», де «не наші». Все миготіло, зливалося в нього перед очима.

— Грай у стінку!.. Замкни штангу!... Пресінг! — чув він звідусюди якісь незбагненні чудернацькі слова.

І раптом він побачив, що просто на нього... котиться м'яч.

Шурик заціпенів, наче то котився не м'яч, а бомба. М'яч стукнувся об Шурикову праву ногу і спинився.

— Пасуй! Пасуй сюди! — почув Шурик голос Ігоря Дмитрухи.

Шурик наче прокинувся, дрібно затупцював на місці, розмахнувся і незграбно, невміло шкребнув ногою по землі... повз м'яча. У цю мить налетів Валера Галушинський, вдарив по м'ячу, воротар гепнув на землю, але пізно.

— Фтука! — не своїм голосом закричав Галушинський.

— Ура! Штука! — закричав Льонька-Шмонька, стрибаючи Галушинському на спину. І ще кілька галушинських гравців обхопили свого капітана.

Шурикові здалося, що то його серце вискочило з грудей і разом з м'ячем влетіло у ворота.

Ігор Дмитруха підбіг до Шурика і штурхнув його в плече:

— Кульгай з поля, партач! — і крикнув Галушинському: — Ми граємо без стопера!

Більше ніхто не запрошував Шурика «мататися». Він або сидів у себе на балконі, або самотньо стояв на своєму постійному місці, попід стінкою біля пожежної драбини. І хтозна, скільки б він там простояв, якби не одна несподівана обставина.

Цього літа, як і завжди, Шурик з батьками поїхав відпочивати в Євпаторію. А коли повернувсь, то дізнався, що в їхній будинок переїхав знаменитий футболіст, капітан команди «Суднобудівник», заслужений майстер спорту Гелій Бумбарасов. Причому квартиру він одержав якраз над Шуриковою. Шурик жив на другому поверсі, а Бумбарасов оселився на третьому. Хлопці були надзвичайно збуджені і гули, мов бджоли. Ще б пак! У їхньому будинку живе сам Бумбарасов. залізний Бумбарасов, якого всі болільники любовно називали «Директор»,— за розважливість і солідність: він ніколи не поспішав, не метушився, але пройти його не могли найпрудкіші форварди. Бумбарасов був стопером. Шурик уже знав, хто такий стопер. Стопер — то центральний захисник, головна постать у захисті.

Тепер хлопці ганяли м'яча зранку до вечора. Причому так старалися, так старалися, що аж пара з носа йшла. Кожному хотілося, щоб його гру побачив і оцінив «Директор». Правда, «Директора» дома майже ніколи не було,— то він на тренуванні, то поїхав до іншого міста.

Але сьогодні він дома — це хлопці знали точно. Під час учорашнього матчу, який транслювали по телевізору, Бумбарасов одержав травму, і всі бачили, як він, шкутильгаючи, пішов з поля.

Шурик сидів на балконі і дивився, як хлопці грають у футбола. Після того, як переїхав Бумбарасов, Шурик майже не виходив на подвір'я, а здебільшого сидів на балконі. Він бачив, що хлопці раз у раз зиркали на Бумбарасівський балкон, а мимохіть — і на його балкон і бачили його, Шурика, так близько до «Директора». І, мабуть, заздрили, і це було приємно. А коли він іноді чув кроки Бумбарасова у себе над головою, серце радісно завмирало. І тоді хотілося вчинити щось таке надзвичайне, героїчне, щоб побачили і хлопці, і «Директор».

Валера Галушинський сьогодні не грав, він поїхав з батьками у село в гості до родичів, другим капітаном був Льоня Монькін, і команда Ігора Дмитрухи перемагала з розгромним рахунком 23 : 5. Ігор Дмитруха гасав по полю, мов очманілий. Він сам забив вісімнадцять голів. Таке щастя випадає, мабуть, один раз у житті. Невже «Директор» не бачив цього? Ні, не міг він цього не бачити. Після кожного гола команда Ігора Дмитрухи так ревла, що дзвеніли шибки. І хоча на балконі Бумбарасова не було, він, напевне ж, виглядав у вікно. Не міг не виглядати.

Несподівано Монькін прорвався до Дмитрухінських воріт. Ігор, рятуючи свої ворота, з усієї сили вдарив по м'ячу, і, як кажуть футболісти, засвітив свічу. М'яч злетів високо вгору і впав... прямісінько на балкон Бумбарасова. Всі так і завмерли. Іти турбувати травмованого «Директора», казати, що, мовляв, ми закинули м'яч до вас на балкон, оддайте, будь ласка, — це значить зганьбити себе в його очах навіки. Ігор Дмитруха був блідий, як сметана.

І раптом у Шурика всередині щось клацнуло — наче зламалася пломба якогось запобіжника. Шурика мов ошпарило гарячою хвилею рішучості.

Обабіч його балкона були зроблені дерев'яні штахети, по яких вився дикий виноград.

Шурик зліз на поруччя і почав дертися по тих штахетах угору до Бумбарасового балкона.

Хлопці одразу помітили. Знизу почулися вигуки: «Диви!» «Ух ти!», «Лізе!»

А Шурик ліз і нічого не відчував, крім нервового лоскоту під горлом. А в голові дзвеніла лише розпачливо-радісна думка: «Я герой! Я герой! І всі це бачать! Ой, я герой!»

Він уже майже доліз, лишалося завсім трошечки, як раптом відчув, що зачепився черевиком за виноградну лозину. Намагаючись звільнитися, він глянув униз і раптом похолов! Він зрозумів, що тепер не зможе відірвати рук од штахетів, не зможе лізти ні вгору, ні спускатися назад, униз.

Страх холодним потом зросив усе тіло. Шурик розтулив рота і — не крикнув, ні, голосу не було! — жалібно, розпачливо нявкнув, як маленьке замучене кошеня.

І тут враз відчув, як дужа рука схопила його за карк, одірвала од штахетів і потягла вгору на балкон:

— Дурень! Ах ти ж дурень! — сердито гукнув «Директор» і, поставивши Шурика на балкон, вліпив йому потилишника.

...Три дні Шурик не виходив у двір і навіть на балконі не показувався.

На четвертий день занедужала бабуся і послала його в аптеку. Тільки-но вийшов з дому, одразу ж наштовхнувся на хлопців. Вони стояли по двоє — збиралися «мататися».

Вгледівши Шурика, Валера Галушинський, який сьогодні приїхав і тільки вийшов у двір, за звичкою реготнув:

— О, Фурик Бабенко суне!

Але ніхто з хлопців чогось не засміявся. А Ігор Дмитруха чвиркнув крізь зуби і штовхнув Галушинського в плече:

— Не чіпай його! Йому **сам** «Директор» по шиї давав!

І була в цих словах повага, а може, навіть і заздрість...

...А наступного дня Шурик стояв у дворі на своєму звичному місці — попід стінкою біля пожежної драбини. Але він не просто стояв. Він стояв зігнувшись і трохи нахилившись уперед. І в усій його постаті — напруження і чекання. Кроків за десять від нього Ігор Дмитруха розганявся, щоб вдарити по м'ячу.

Ігор Дмитруха тренував Шурика Бабенка на воротаря.

Джеймс РІВЗ

ПОВІЛЬНО

Повільно землею скрадається тінь,
Повільно бреде із поклажею кінь.
Повільно тече у долині ручай,
Повільно бабуся сідає в трамвай.

Повільно зникає роса на щавлі,
Повільні годинника стрілки малі,
І равлик повільно плазує, проте
Повільніше мох на камінні росте.

Переклав з англійської
В. БОЙЧЕНКО

Малюнок В. МЕЛЬНИЧЕНКО

КИРГИЗІЯ

Радянська Киргизія розкинулась високо у горах. Її так і називають — висококогірна республіка. Тут здіймаються найбільші гори нашої країни. А в горах соковиті пасовиська, де чабани з весни до осені пасуть кіз, овець, коней.

Придатної для землеробства землі тут було обмаль. Та за радянські часи люди чимало відвоювали її у природи. Розчистили від каміння, прорили канали. І з високих гір потекла живодайна водиця на колгоспні поля. Добре тут себе почуває бавовна, пшениця, рис.

Киргизія славиться своїми горіховими лісами. В горах видобувають вугілля, золото, мідь. На фабриках виготовляють барвистий шовк і прекрасну шерсть.

Ваші ровесники, киргизькі жовтенята, де б вони не жили — у великому місті чи в далекому гірському аулі — почувають себе помічниками своїх старших друзів, піонерів та комсомольців. У Киргизії дуже багато яблуневих садів. І з року в рік їх стає все більше. До сторічного ювілею В. І. Леніна біля кожної школи було висаджено ще по сто молоденьких яблуньок. А тепер їх треба доглядати: розпушити навколо землю, навесні побілити стовбури, слідкувати, щоб гусінь не завітала «в гості».

Є ще одна добра традиція в киргизьких школярів. Щороку на день народження вождя тисячі піонерів та жовтенят виходять у гори збирати пломенисті тюльпани. Букети квітів кладуть до пам'ятників героїв, вручають передовикам виробництва, учителям. А найкращий і найбільший букет відправляють на аеродром. Звідти літак швидко донесе квіти в Москву, а столичні друзі покладуть їх до Мавзолею В. І. Леніна.

Малюнки Г. ТУЛЬЧЕВСЬКОЇ.

Чінгіз АЙТМАТОВ *Малюнок Н. ДЕНИСОВОЇ*

БІЛИЙ ПАРОПЛАВ

Уривок з повісті

З верхівки Вартової гори відкривався овид на всі боки. Лежачи на животі, хлопчик примірював бінокль. Колись ним преміювали діда за довгу службу на кордоні. Старенький не хотів морочитися з біноклем: «І в мене очі не гірші» А внукові він сподобався.

Цього разу прийшов на гору з біноклем і портфелем.

Спочатку предмети стрибали, зміщувалися в круглому віконечку, та враз ставали непорушними і чіткими. Це було найцікавіше. Хлопчик затамував подих, щоб не зрушити віднайдений фокус. Потому переводив погляд на інше місце — і знову все зміщувалося. Хлопчик знову брався правити окулярами.

Звідси все було видно. І найвищі засніжені верховини, над якими тільки небо. Вони стояли найдалі від усіх гір, над усіма горами, над усією землею. І ті гори, що трохи нижчі від засніжених,— лісисті гори, вкриті у пониззі хащами, а на верхів'ях — темним сосновим бором. І гори Кунгеї, повернуті до сонця, на схилах Кунгеїв нічого не росло, крім трави. І гори ще менші, з того боку, де озеро, просто голі кам'янисті горби. Горби збігали в долину, а долина прилягала до озера. В тім боці простягалися поля, сади, домівки. Крізь зеленавість посівів проглядала жовтизна,— наближалися жнива. Ніби миші, бігали по шляхах малесенькі машини, і за ними звивалися довгі хвости пилюги. А на самому краєчку землі, куди тільки сягало око, за піщаною прибережною стрічкою, густо синіло

озеро. Це був Іссик-Куль. Там, здавалося, вода і небо торкалися одне одного. І далі вже нічого не було. Озеро лежало непорушне, пустельне, осяяне. Тільки ледь помітно ворушилась біля берега біла піна прибою.

Хлопчик довго дивився в цей бік. «Білий пароплав не з'явився,— сказав він до портфеля.— Гляньмо ще раз на нашу школу».

Звідси виразно видно сусідній видолинок. У бінокль можна було побачити навіть пряжу в руках у старенької жінки, що сиділа під вікном біля будинку.

Видолинок Джелесай не мав лісу, тільки залишились де-не-де після вирубування старі самотні сосни. Колись там був справжній ліс.

По видолинку рядами стояли тваринницькі будівлі під шиферними покрівлями, неподалік чорніли купи гною й копиці соломи. Тут вирощували племінний молодняк молочної ферми. Поблизу тулилася й невеличка вуличка — поселення тваринників. Вуличка збігала із спадистого узгір'я. На краєчку стояв невеличкий будинок, на перший погляд ніби порожній. Це й була чотирирічна школа. Більші діти їздили до школи-інтернату в радгоспі. А в цій навчалися малюки. Хлопчик уявив, як він увійде зі своїм портфелем у ті двері, на яких тепер звисав великий замок. А що там, що буде там, за цими дверима?

Надивившись на школу, хлопчик знову спрямував свій бінокль на озеро. Але там усе було як і раніше. Білий пароплав ще не показувався. Хлопчик відвернувся, сівши спиною до озера, відклав бінокль і почав розглядати підніжжя гори. Просто під горою бурхливо шумувала сріблиста річка. Понад річкою звивалася дорога, і разом із нею зникала у завороті ущелини. На протилежному березі буде лісистий крутояр. Звідси й починався Сан-Ташський заповідний ліс, тягся він аж до засніжених верховин. Найвище сходили сосни. Серед снігів і каміння наїжачувалися вони темними щітками на верхів'ях гірського хребта.

Хлопчик насмішкувато роздивлявся будинки, повітки та різні прибудови у дворищі кордону.

Малесенькими і мізерними здавалися вони з такої високості. За кордоном увздовж берега він упізнав свої знайомі камені. Всіх їх — «Верблюд», «Вовк», «Сідло», «Танк» — він уперше роздивлявся саме з цього місця, з Вартової гори, в бінокль, тоді ж і поназивав їх.

Хлопчик пустотливо оглянувся, підвівсь і кинув у бік дворища камінь. Упав він неподалік, отут же на горі. Хлопчик знову всівся і поглянув крізь бінокля на кордон. Спочатку через великі лінзи в менші,— будівлі відбігали далеко-далеко, ніби перетворились на іграшкові скриньки. Брили-валуни стали камінчиками. А дідова гребля на річковій мілині зовсім виходила смішною — горобчикові до коліна. Хлопчик усміхнувся, похитав голівкою і, швидко перевернувши бінокль, налаштував окуляри. Його улюблені валуни, збільшені до велетенських розмірів, здавалося, своїми лобами торкались до скла бінокля. «Верблюд», «Вовк», «Сідло», «Танк» були такі поважні: в щербинах, тріщинах, із плямами від іржавих лишаїв на боках, і найголовніше — справді дуже схожі на те, що хлопчик побачив у них. «Вовк» — ого який! А «Танк», оце так-так!»

Хлопчик оглянувся. Довкіл гори — скелі, каміння, ліси. З верхів'я, з льодовиків нечутно спадали яскраві струмки і лише тут, у низині, до води ніби поверталася мова, щоб вічно, невтишно шуміти в річці. А гори стояли такі ж велетенські і безмежні. Хлопчик відчував себе цієї миті дуже маленьким, дуже самотнім, зовсім загубленим. Тільки він і гори, гори, скрізь високі гори.

Сонце вже хилилося до обрію. Опала жара. На східних схилах з'явилися перші короткі тіні. Сонце тепер сідатиме все нижче, а тіні поповзуть до підніжжя гір. В такий час на Іссик-Кулі з'явився білий пароплав.

Хлопчик спрямував бінокль до найвіддаленішого місця і затамував подих. Ось він! І про все забулося відразу: там, попереду, на синьому-синьому клаптику Іссик-Куля, з'явився білий пароплав. Виплив. Ось він! З трубами в ряд, довгий, могутній, гарний! Плив як по струні, рівно і прямо. Хлопчик поспіхом витер скельця краєм сорочки, ще раз навів окуляри. Обриси пароплава стали ще виразнішими. Тепер можна було помітити, як погойдується він на хвилях, як за кормою залишається світлий пінявий слід. Хлопчик, не відриваючись, із захопленням дивився на білий пароплав. Якби його воля, попросив би білий пароплав підійти ближче, щоб подивитися на людей, які на ньому пливли. Але пароплав не знав про це. Він повільно і велично простував своїм шляхом, невідомо звідки і невідомо куди.

Переклав з російської
О. ЛУПІЙ

ПАЛЬМА

Іван ЛОГВИНЕНКО

Малюнки В. ГЛУЗДОВА

Не будили більше Пальму вдосвіта, не брали в машину. І жила вона тепер не у спеціально відгородженому дворику, а тут, у свого хазяїна. Не можна сказати, щоб їй подобалось оце тихе, спокійне життя.

Старший лейтенант Дробот зранку йшов на роботу. А вона — поруч з ним тільки до хвіртки. Якось винувато, сумно дивилась йому вслід, аж поки знайома постать не зникала за поворотом. Пальма поверталась у двір і чекала господаря.

І так день у день. Щоправда, інколи вночі, коли лейтенант квапливо виходив з квартири, він дозволяв Пальмі йти разом з ним.

А раніше все було по-іншому..

Як тільки серед нічної тиші до Пальми долинали приглушено-збуджені голоси працівників міліції, стугін мотора, запах бензину, а біля дворика чути було кроки провідника Дробота, вона схоплювалася. Подавшись уперед, сильна й витривала, витягнувши клиноподібний, з міцними щелепами писок, стояла напоготові.

Він підходив до неї, ласкаво проводив рукою по прямій широкій спині, прив'язував до нашийника повідець і разом з нею швидко прямував до машини. Уже на місці події Дробот виходив з машини і по хвилі, опустивши повідець, звертався до Пальми:

— Шукай!

Пальма чудово розрізняла запахи слідів. Вона стрімко йшла вперед, назустріч небезпеці, відшукуючи злочинців, рятуючи людей з біди.

Одного разу машину зупинили на узліссі. Дробот, обережно ступаючи разом з Пальмою, через півгодини дістався околиці села. Наблизився до старої повітки і тихо натиснув на двері. Вони не відчинялись. Дробот обійшов довкола і помітив під стіною лазівку. Не гаючись, послав Пальму туди — у невідомість.

Ось вона почула чиєсь глибоке сонне дихання, тремтливо втягнула повітря, що гостро пахло пороховим нагаром, металом і небезпекою. Підповзла до соломи. На ній спала людина, а трохи осторонь, поруч з відкинутою рукою, лежало те, що сповнювало повітку отим запахом.

Пальма обережно взяла в зуби холодний металевий предмет і нечутно віднесла його своєму господареві. Тою ж лазівкою Пальма вдруге проникла в повітку разом з Дроботом. Прокинувшись від світла електричного ліхтарика, чужий чоловік марно мацав руками по соломі, розшукуючи пістолет. Постріл не пролунав.

Якось пізно ввечері повертався Дробот із села, де було пограбовано магазин, до райцентру. Стомлений, голодний, але задоволений наслідками пошуку. Поруч, у машині, Пальма довірливо притулилась носом до колін свого хазяїна. Вдихала такий знайомий запах кожуха, кирзових чобіт Провідник легенько гладив її, стиха примовляючи:

— Добре, Пальма, добре...

Раптом на околиці селища машина різко зупинилась. Водій вискочив з кабіни. На сусідній вулиці над хатою червоною гривою шугав вогонь. Підхоплені вихором, в усі боки смолоскипами летіли солом'яні крутні. Багряний відблиск лягав на важкі хмари.

Втоми наче не було. Скинувши кожуха, Дробот городами, навпростець, помчав з Пальмою на пожежу.

Лементували люди, вдарив дзвін на сполох. Двері палаючої будівлі були на замку.

— Та вони ж у кіно пішли! — викрикувала сусідка.

— А дитину, Толіка, певно, в хаті залишили,— зойкнула якась жінка.

Дробот з розгону висадив двері, влетів у сіни, рвонув на себе хатні. Вдихнув задушливого, їдкого диму, закашлявся. Крізь густу димову запону дістався до кімнати, обмацав ліжко, накинув на голову ковдру і прожогом вилетів у двір.

— Нема дитини!

На ньому тліла шапка, гімнастерка. Хтось вихлюпнув на нього відро води.

Двічі кидався у вогонь лейтенант, але все марно.

Глянув на собаку, скинув руку до дверей:

— Вперед, шукай!

Одним стрибком Пальма зникла в диму.

Прибула пожежна машина. Тугі струмені води шмагонули по вогню. В цю мить із дверей вискочила Пальма. Під піччю вона знайшла непритомного хлопчика і обережно, але міцно тримаючи його за сорочку, винесла з вогню.

Відтоді вона втратила нюх... Відтоді не беруть її в машину. І живе вона не у спеціально відгородженому дворику, а у свого хазяїна, проводжає його тільки до хвіртки.

Якось надвечір у двір боязко зайшла чужа жінка, тримаючи за руку хлопчика. Пальма наблизилась до них. Хлопчик довірливо потягнувся до собаки, а вона потерлася писком об його ніжку.

Назустріч з хати вийшов провідник з дружиною. Про щось розмовляли. Якби Пальма розуміла людську мову, то вона б почула, як незнайома просила віддати їм собаку. Пальма врятувала їй синочка, і вони хочуть, щоб вона жила у них.

— Ні, я не можу віддати, — мовив хазяїн. — Знаю, що їй буде у вас не гірше. Та хай залишається тут. Я її випестував з цуценяти, вивчив. І не її провина, що вона втратила нюх. Як це сталося — ви знаєте.

Так і пішли вони самі. Правда, ота жінка з хлопчиком ще не раз приходила до двору, і Пальма зустрічала їх, як старих знайомих.

...Густа надокучлива осіння мряка. Все довкола оповив нічний морок.

Пальмі, що примостилась на теплій повстині під ганком, снилися собачі сни. Раптом вона насторожено підвела голову. Чутливе вухо впіймало знайомий звук: там, у кімнаті, де відпочиває її хазяїн, хтось розсипав срібний горошок. Металеві кульки розкотилися по всій кімнаті, тривожно передзвонюючи. Пальма знала: після цього він завжди квапливо виходив із хати і повертався додому не скоро.

По хвилі рипнули двері, через поріг ступив Дробот, долонею провів по обличчю, знімаючи з повік залишки сну, і попростував до хвіртки.

Пальма беззвучно пішла слідом. Спочатку до хвіртки, потім — до рогу вулиці. Тільки-но лейтенант перейшов вузенький місток через бурхливий рівчак, Пальма насторожилася. Хтось, важко дихаючи, поспішав назустріч.

— Стій! Хто такий? — пролунав голос провідника. А той, народжений темрявою, вихопив щось із-за пояса.

Пальма стрімко кинулась вперед. А назустріч щось плеснуло вогнем і гостро пронизало тіло.

Та ніщо не могло її спинити. Водночас із другим пострілом щелепи Пальми залізними лещатами охопили зап'ястя руки, що несла людям нещастя.

...Через день на знайоме подвір'я знов зайшов хлопчик з матір'ю. Їх зустрів лейтенант Дробот. Але Пальма їх не зустрічала. І вже не зустріне ніколи.

Малюнок В. МЕЛЬНИЧЕНКО

Юрій КЛЕЦ

ГАРБУЗИ

У неділю на базар
Гарбузи везе Назар
По брукованій дорозі.
Дуже їх трясе на возі.
І благають гарбузи:
— Ти нас швидко не вези!

СПАВ СТРАХ

Спав страх у кущах,
І напав на страха страх.
Цілу ніч у кущах
Цокотів зубами страх.
Вранці сонечко зійшло –
Там нічого не було.

Анатолій ПОЛЬШИКОВ

ГОРЛИЧКА

Рано-вранці
Сиза горличка
Промива росою
Горлечко,
А промиє,
То охоче
Сиза горличка
Туркоче:
— Ту-у-ур,
Ту-у-ур,
Ту-ур.

Людмила ШАМОВСЬКА

Малюнок Л. ГАРМИЗИ

МИШКО НА ІМЕНИНАХ

Казка

Мишкові снилося, що він знайшов вулик повен меду. Та тільки простяг до нього лапу, як над вухом пророкотів голос мами-ведмедиці:

— Доки спатимеш?

— Мамо, ну ще трішечки,— запхинькав Мишко й знову заплющив очі. Але вулик уже кудись зник.

— Вставай, бо спізнишся на іменини.

Ой, справді, сьогодні ж день народження двоюрідної сестрички Ївги! А живе вона далеко. Доки дійдеш, то й пироги з'їдять. А Ївжина мати вміє пекти такі смачнючі пироги з малиною.

Ласо облизнувшись, Мишко хутенько підхопивсь і кинувся вмиватись.

Поки він снідав, мати принесла з комірчини великий пакунок, перев'язаний червоною стрічкою.

— Це подарунок Ївзі.

Ведмедик узяв пакунок, прихопив ще в'язанку бубликів і вирушив у дорогу.

Тільки-но зникла з очей рідна хата, він заліз у кущі і обнюхав пакунок з усіх боків.

«Цікаво, що там усередині? Гляну хоч одним оком».

Мишко зняв стрічку і розгорнув папір.

У коробці лежав фільмоскоп і кілька кіноплівок. Серед них і улюблена Мишкова казка про хвалькуватого зайця.

І все це багатство він власними лапами повинен віддати? Де ж справедливість? Йому, рідному синочку, мати такого не купила, а цій нікчемній Ївзі — будь ласка. Ні-ні. Цього не можна допустити!

І Мишко почав міркувати.

Нарешті він ляснув себе лапою по лобі: надумав! Зав'язав пакунок і почимчикував далі.

Коли ведмедик прийшов до Ївги, гості вже сиділи за столом.

У Мишка одразу ж забрали подарунок і піднесли великий келих медового квасу.

Поки він куштував усі страви, Ївга відкрила коробку і аж застрибала з радощів.

Дарунків їй принесли багато, але то були ляльки, кубики, піраміди, а такого ніхто не здогадався подарувати.

Звірята повісили на стінку простирадло і почали дивитись казку про зайця. Найдужче сміявся сам Мишко

Потім Ївга запропонувала потанцювати, але тут ведмедик сказав, що треба додивитись до кінця всі казки, бо фільмоскоп він дарує лише на сьогодні, а ввечері забере його назад.

За столом запала тиша.

Цієї миті мати іменинниці внесла пиріг.

Мишко схопив найбільший шматок і радісно заплямкав.

Лисичка і їжачок, його сусіди по столу, підвелись і пересіли в інше місце.

Ївга ввімкнула радіолу, і гості пішли танцювати.

Мишкові теж хотілося пострибати під музику, але всі від нього одвертались, навіть розмовляти не бажали.

Ведмедик повернувся до столу і взяв іще шматок пирога, та він здався йому кислим і несмачним.

Мишко посидів іще трохи. Ніхто не звертав на нього уваги.

Тоді він поклав фільмоскоп у коробку і почвалав додому.

Біля річки вирішив перепочити, а заодно і переглянути казки.

Та тільки повісив на гілку шмат паперу і заклав плівку, як раптом над головою оглушливо закаркала ворона:

— Скнар-ра! Скнар-ра!

Мишко одмахнувся лапою, але та не вгавала.

Ведмедик схопив грудку землі і жбурнув у неї.

Ворона полетіла. Мишко почав дивитися казки, але вони виявилися зовсім нецікавими, навіть та, що про зайця, не розсмішила його.

«Треба йти додому. Але що сказати мамі? Ця стара ворона розпатякає по всьому лісу, і мама може не повірити, що Ївга повернула дарунок. Що ж його робити?.. Піду до Вовчика. Він завжди давав мені добрі поради».

Та Вовчик, вгледівши ведмедика, закрився в своїй хатинці і навіть на поріг не пустив.

Скнар-ра! — знову почув Мишко над головою. Він потупцював трохи перед дверима і подався до Сови, згадавши, що її теж не було на іменинах.

Але ворона і тут випередила ведмедика. Сова прикинулася хворою і сказала, що сьогодні вона гостей не приймає.

А сонце вже спустилось на верхівки сосон. Незабаром смеркатиме.

«І що це таке? Ніхто розмовляти зі мною не хоче, а найкращий друг і на поріг до себе не пустив. Який же я нещасний!» — ведмедик сів і заплакав.

Він плакав так довго, що сльози його просочилися крізь землю і затопили борсукову нору.

Старий борсук виліз на поверхню під парасолькою.

— Що за диво? — вигукнув він.— Дощу нема, а в хатині повно води.

Тут Мишко шморгнув носом і борсук повернувся до нього:

— Хто тут плаче?

— Це я,— сказав ведмедик і заплакав ще дужче.

Борсук підійшов до нього і почав розпитувати.

— Авжеж, погано ти вчинив,— мовив він, коли Мишко розповів йому все.— Уяви собі, що

приходить до тебе товариш і каже: «Мама передала тобі пиріг з малиною, можеш його понюхати, а з'їм я його сам». Чи сподобалося б тобі таке? Треба віднести дарунок і вибачитися перед сестричкою, бо інакше з тобою ніхто і вітатися не схоче.

Мишко почухав лапою потилицю і повернув назад.

Перед хатиною Івги він заліз на дерево і звідти дивився, як виходять гості.

Нарешті іменинниця залишилася сама.

Ведмедик спустився на землю і несміливо постукав у двері.

Він сподівався, що Івга не візьме подарунок назад, але та лукаво всміхнулась і сказала:

— Я знала, що ти просто пожартував.

Ви, любі друзі, певно, знаєте імена багатьох піонерів, що у війну разом з дорослими боролися проти фашистів. Ще про одного юного сміливця дізнаєтеся з цієї розповіді.

Марина СЛАВ'ЯНОВА

Малюнок В. ЗАРЕЦЬКОГО

НАЙМОЛОДШИЙ

Коли спалахнула війна, старші Сашкові брати пішли бити ворога. Григорій і Михайло повели бойові кораблі. Костянтин і Семен разом з батьком вступили до партизанського загону. Навіть сестра Віра стала медсестрою

Просився в партизани й наймолодший — Сашко.

Та мати заплакала, а батько наказав йому:

— Ти, Санько, лишайся на хазяйстві. Не можна ж матір кидати саму. Будь мужчиною. Роботи тобі знайдеться і тут.

Коли фронт наблизився до Слов'янська, хата Матущенків на краю курортного селища Банного стала партизанським перевалочним пунктом. Мати пекла партизанам хліб, прала й латала одяг, варила їжу. Часом, прокинувшись уночі, Сашко бачив, як лаштуються на соломі під грубкою стомлені бородаті чоловіки. Поки вони спочивали, мати сушила їхнє взуття, одяг, оберігала їхній короткий сон.

Іноді ночував у Матущенків і сам командир партизанський — Михайло Іванович Карнаухов. Сашко захоплено розглядав його могутню статуру, густу, кошлату бороду, а Михайло Іванович питав:

— Що, Санько, нудно на печі сидіти?

— Я теж хочу в загін, — сказав одного разу Сашко. — Візьміть і мене. Буду в розвідку ходити, я ж тут усі ярочки знаю...

— Ні, в розвідку — то вже хай твій брат Семен. Спритний він у вас, верткий і пам'ять добру має. А тобі покищо інше завдання. Хочеш боєприпаси підвозити?

Ще б пак! Сашко Матущенко — партизанський їздовий!

Шість місяців пролягала через Слов'янськ прифронтова смуга. Партизани дуже дошкуляли фашистам, і ворог ви-

рішив замінувати всі дороги, що вели в ліси та на болота. А мешканці містечка й навколишніх сіл підготували партизанам обоз із харчами, одягом, зброєю. Чекали світанку, щоб можна було провести його, обминувши мінне поле. Та ледь благословилося на світ, почався артилерійський обстріл.

Як вивести обоз?

У дворі Матущенків — тиша. Всі причаїлися, виїздити не ризикують. З високого протилежного берега, де закріпився ворог, селище Банне — мов на долоні. Ось-ось зійде сонце, і тоді навіть миші буде важко проскочити.

Сашко стояв біля свого воза. Він ждав. А в лісі ждали партизани. І він зважився. Підійшов до батька й шепнув на вухо:

— Можна мені стати першим?

Батько подивився й мовчки пригорнув його.

Сашко скочив на воза, розібрав віжки, широко розставив ноги. Цьвохнув батогом. Коні рвонули.

Вже розвиднялося. Невисокий худорлявий хлопчик стояв на повен зріст на возі і щодуху гнав коней. Над головою з страшним виттям пролітали снаряди — недоліт, переліт, праворуч, ліворуч. Один вибухнув поблизу, коні сахнулись, та Сашко міцно натяг віжки й завернув за ріг будинку...

Так, лавіруючи між вибухами снарядів, Сашко вів свою безтарку до партизанів. У шаленій гонитві не міг озирнутися, через жахливе виття та вибухи не міг почути — їдуть за ним хлопці чи ні? Тільки тут, за порослими полином горбами, перевів подих, озирнувся. Хлопці не підвели. Обоз у повному порядку вийшов з-під артилерійського обстрілу й прибув у розташування партизанів.

КАЛЕНДАР ПРИРОДИ

ЛИПЕНЬ

Хто в липні спеки боїться, той узимку не має чим грітися.

Дощ у липні йде не там, де ждуть, а там, де косять.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Задовго до грози в небі з'являються пір'їсті хмарки.

Гроза надходить повільно, без вітру. Отож, коли зранку був сильний вітер, цього дня грози не чекай.

Перед грозою ліс замовкає, лише ластівки й стрижі галасують, низько літають над землею і водою.

ЛІТНІ ЗАГАДКИ

Їде віз без коліс, а дорога без піску.

(Човен, ріка)

Дівка в коморі,
А коса надворі.

(Морква)

Бджола за один виліт приносить малесеньку краплинку меду (0,05 грама). Отже, щоб зібрати один кілограм меду, бджолам треба вилетіти 50 тисяч разів і відвідати 10 мільйонів квіток.

Усі бджоли, крім матки, живуть недовго. Їхній вік залежить від того, коли вони народилися. Червневі бджоли живуть 48 днів, липневі — всього 20.

Найдужчим щодо власної ваги є жук-носоріг. Сам він важить усього 14 грамів, а може тягнути «вантаж» 1580 грамів.

ДМИТРОВІ ТКАЧУ 60 РОКІВ

Більшість своїх творів відомий український письменник Дмитро Васильович Ткач написав про море, про сміливих і відважних людей — моряків. Чому саме море все життя приваблює письменника?

Дитинство Дмитра Васильовича було тяжким і невеселим. У перші роки після громадянської війни сім'я бідувала. І тому після закінчення семирічки